

7

Kunnskapens hus

Et antropologisk perspektiv på universitetsbiblioteket som sted

Astrid Anderson

Dette kapitlet handler om universitetsbiblioteket som sted, eller, nærmere bestemt, hva biblioteket er for studenter ved Universitetet i Oslo. Selv om den teknologiske utviklingen kan se ut til å gjøre biblioteket som fysisk bygg mer og mer overflødig, vil jeg argumentere for at biblioteket forblir et viktig sted for dem som bruker det. Biblioteket er et mangetydig sted som samler ulike typer opplevelser, relasjoner og kunnskap, og opplevelsen og bruken av biblioteket skaper tilhørighet og identitet for studentene som arbeider i det. Studentene snakker om biblioteket som et hus fylt av kunnskap, konkretisert i trykte bøker og andre tekster, og om hvordan det å arbeide i biblioteket skaper en følelse av tilhørighet til det akademiske fellesskapet. I en tid da strategier for bibliotekutvikling gjerne inneholder fraser som «fra fysisk til digitalt bibliotek», tar dette kapitlet for seg de materielle og sanselige omgivelsene studentene arbeider og lærer i.

Bakgrunn

Digitaliseringen av tekst gjør at det trengs mindre plass til trykte medier, og at deler av bibliotekrommene kan frigjøres til andre aktiviteter. Bibliotekenes rolle som møteplass og debattarena i lokalsamfunnene blir gjerne framhevet når penger skal fordeles og biblioteker bygges om. I tråd med denne utviklingen har det i bibliotekforskningen de senere årene blitt skrevet en del om bibliotek som sted,

hovedsakelig om folkebibliotek.¹ Mye av denne forskningen er inspirert av Robert Putnam (2000) og hans interesse for hvordan man i USA har mistet mange av sine åpne og uformelle møteplasser, det sosiologen Oldenburg (1989; se også 2008) kaller «tredje steder»: Steder hvor folk møtes utenom hjem og arbeidsplass, og hvor likhet, åpenhet og frihet er viktige verdier (husholdet er «første sted» og arbeidsplass er «andre sted»)². Det er blant annet gjennom en økt vektlegging av biblioteket som et tredje sted, en sosial og fri møteplass, man ser folkebibliotekenes framtid (se f.eks. Danielsen, 2016). Det har ikke blitt skrevet like mye om universitets- og høyskolebibliotek, men også her har det å åpne opp bibliotekene som sosial møteplass på campus blitt et mål. For eksempel sto det i 2016 på en plakat foran et av bibliotekene på Universitetet i Oslo: «Stedet å være når du ikke er på forelesning, både faglig og sosialt.»

Forståelsen av folkebibliotekenes plass i samfunnet kan imidlertid ikke overføres direkte til hva et universitetsbibliotek er for universitetet (jf. Gayton, 2008). Lars Egeland, bibliotekleder ved Høyskolen i Oslo og Akershus, utvider forståelsen for hva biblioteket som tredje sted kan være, når han skriver om fagbibliotek at «Biblioteket må etablere seg som 'et tredje sted' – som understreker at mennesket ikke bare er forbrukere av innhold, men også aktive bidragsytere. Det vil bety en endring av fokus fra å levere andres innhold, til selv å legge til rette for produksjon av innhold» (Egeland, 2015).³ Universitetsbibliotek har alltid handlet både om å formidle og om å skape innhold, og en tydeliggjøring av begge disse sidene ved bibliotek er betimelig. Å snakke om en endring fra det ene til det andre kan imidlertid tilsløre kontinuiteten i disse aspektene ved biblioteket – i likhet med så mange andre kulepunktvennlige strategiske formuleringer om endring.

Templeton (2008) har skrevet om hvordan diskusjoner om «bibliotek uten vegger» versus «bibliotek som sted» dukket opp på 1990-tallet, da de elektroniske ressursene fikk en viktigere og viktigere plass i biblioteket.

1 Bl.a. Aabø og Audunson (2012); Eikeland (2007); Frey og Codispoti (2010); Oldenburg (2008).

2 Et annet begrepspar som har blitt brukt om biblioteket som møteplass, er «low intensive» vs. «high intensive meeting places». Det siste er steder hvor man er mest aktivt engasjert: hjem, arbeid, menighet o.l. Det er slike steder som er viktigst for utvikling av identitet og sam-/tilhørighet. «Lav-intensive møteplasser er steder hvor man blir eksponert for verdier og interesser som er annerledes» (Audunson, Vårheim, Aabø & Holm, 2007, min oversettelse); hvor man får kontakt med ulike typer mennesker (det som skaper «bridging social capital» i henhold til Putnam). Bibliotek kan fungere som begge deler for ulike mennesker, men det er først og fremst som lav-intensiv møteplass man framhever bibliotekenes potensiale og som viktige for lokalsamfunnene.

3 Se også Straumes kapittel.

Han argumenterer for at motsetningen mellom disse, basert på en idé om at det tradisjonelle biblioteket som sted kommer til å forsvinne fordi alle publikasjoner blir tilgjengelig digitalt, er oppkonstruert og feil. Biblioteket har aldri vært bare det som befinner seg innenfor fire vegger, biblioteket har alltid formidlet og laget forbindelser mellom det som er innenfor veggene, og det som er utenfor, mellom bøkene og deres innhold, mellom arbeidet som gjøres der, og det som studeres.⁴ Vi er ikke med på en bevegelse fra det ene til det andre, fra det analoge til det digitale, men deltar i en stadig pågående prosess som former hvordan vi tilegner oss, skaper og deler kunnskap. Et perspektiv på biblioteket som formidler av kunnskap til dets brukere i en gitt form, er altfor snevert for å forstå hva som foregår i et bibliotek, både før og nå, påpeker Templeton:

An a priori notion of the 'user' is too abstract for the immediacy of place; here we are all involved in a self-sustaining imperative to weave together sense. The information scape we are weaving is dynamic in its organization, imperfectly visible from any perspective, and without a coherent end state. We will create, traverse, respect, and enforce its boundaries according to unpredictable principles (2008, s. 196).

Det er et slikt perspektiv på biblioteket – som mangetydig og fleksibelt – jeg mener vil være fruktbart for forståelsen av biblioteket som sted,⁵ og jeg vil ta utgangspunkt i to begreper som er mye brukt i antropologien om sted: *dwelling* og *assemblage*.

Bakgrunnen for kapitlet er et forskningsprosjekt i samarbeid med Cicilie Fagerlid. Som sosialantropolog er jeg ansatt som fagansvarlig ved Universitetsbiblioteket i Oslo, og jeg kjenner biblioteket godt fra ansattensiden, i tillegg til de ulike rollene jeg har hatt som bibliotekbruker gjennom livet. Fagerlid har tidligere forsket på folkebiblioteket på Furuset i Oslo (se f.eks. Fagerlid, 2016). Til dette prosjektet har vi gjort deltagende observasjon på ulike av Universitetsbibliotekets avdelinger og i Nasjonalbibliotekets lesesal, og vi har intervjuet en rekke studenter som sogner til biblioteket for humaniora og samfunnsvitenskap (HumSam-biblioteket). Vi har dybdeintervjuet 17 studenter fordelt på 6 fokusgrupper, og de fleste av disse har vi intervjuet flere ganger. Noen av dem har vi bedt om å bruke kamera for å dokumentere

4 Å se på kontinuitet heller enn diskontinuitet mellom analogt og digitalt rom ville også vært interessant i denne sammenheng.

5 I sin masteroppgave beskriver Eikeland (2007) folkebibliotek som «fjerdesteder» for å favne mer av kompleksiteten i hva bibliotek er.

studiehverdagen deres og hatt samtaler med dem om hverdagen deres og deres måter å bruke biblioteket på med utgangspunkt i bildene.⁶ Blant de 17 var det bachelor- og masterstudenter fra både humaniora- og samfunnsfag. De fleste var studenter med tilhørighet til UiO, men tre studerte ved universitetet på Ås. Det var også med tre internasjonale studenter fra Erasmus-programmet. Samtalene har dreiet seg om studiehverdagen i forhold til livet ellers og om hvordan de bruker biblioteket og opplever de fysiske omgivelsene. Fagerlid er opptatt av bibliotekets atmosfære og sosialitet, mens jeg fokuserer mer på det fysiske biblioteket.

Hus og kunnskap

I en bok med undertittelen *A Heideggerian Anthropology* introduserer antropologen James Weiner (2001) begrepet «enhousement», som kan oversettes til «husliggjøring», for å beskrive det å erfare og gi mening til verden fra et hus og i et hus⁷ (en parallell til oppmerksomheten rundt kropp og kroppsliggjøring) i studier av erfaring og meningsdannelse. I samfunnsvitenskapelige analyser av sted har Heideggers begrep «dwelling» (fra det tyske «wohnen») stått sentralt. Med et fenomenologisk utgangspunkt betegner «dwelling» det umiddelbare og erfaringsnære i hvordan mennesker er i verden, og hvordan steder skapes. Vi kan oversette det med «å bebo» eller «beboelse». Heidegger skrev videre om hvordan det å bygge er å samle, og bruker broen som et eksempel: Broen samler erfaringer til ett sted – elvebreddene, elva som renner under, muligheten for bevegelse over elva, osv. (jf. Heidegger, 1993[1954]). I tråd med dette kan vi si at når vi bygger hus og bebor dem, blir våre erfaringer og perspektiver samlet og husliggjort. Forholdet mellom «mitt bibliotek» og «Biblioteket», mellom det konkrete stedet og institusjonen, blir viktig for å forstå hvordan man bebor biblioteket som sted.

Et begrep som også handler om det samlende, har blitt populært i de senere års studier av steder, særlig i samfunnsgeografien, nemlig «assemblage», blant annet inspirert av den amerikanske filosofen DeLanda (2006).⁸ Utgangspunktet

6 Vi har også data fra en kort spørreundersøkelse ved inngangen til biblioteket samt fra andre brukerundersøkelser.

7 «... an 'inside' of vision and viewing opposed to external space of sound and movement» (Weiner, 2001, s. 120). Containment, omslutning, er også et viktig aspekt ved husliggjøring.

8 DeLanda bygger igjen på Deleuze og Guattari (1987).

for forskningen som bruker dette begrepet, er at steder er produkter av relasjoner (Scholl, Lahr-Kurten & Redepenning, 2014, s. 53), og ikke bare sosiale relasjoner, men relasjoner mellom mennesker og de fysiske omgivelsene. Der hvor beboelse tar utgangspunkt i individuell «væren-i-verden», flytter assemblage oppmerksomheten til det mangfoldet av relasjoner som konstituerer for eksempel et hus man lever sitt familieliv i, eller et bibliotek hvor man tilegner seg eller skaper kunnskap (McFarlane, 2011, s. 651). Et assemblage kan oversettes med «sammenstilling» eller «ansamling», men norske forskere velger ofte å beholde assemblage for å bevare konnotasjonene som termen har i kunstverdenen: En assemblage er en sammenstilling av objekter som i kraft av relasjonene mellom det sammenstilte skaper noe eget og mer enn det som er reduserbart til de enkelte komponentene, noe som er mangetydig og uoversiktlig, som «motsetter seg én dominerende lesning» (Berkaak, 2014, s. 240).

For å belyse hva slags sted et universitetsbibliotek er ved hjelp av assemblage-perspektivet, og for å vise hvordan husliggjøring er med på å tydeliggjøre eller skape identitet og mening, skal jeg presentere et sammenlikningsgrunnlag hentet fra et helt annet sted. Med utgangspunkt i ulike former for politisk organisering beskriver antropologer det de kaller «kunnskapsbaserte samfunn» i Melanesia (f.eks. Lindstrom, 1984; Harrison, 1989).⁹ Der har det i mange områder eksistert systemer av ritualer og kunnskapsoverføring hvor unge gutter ble gitt den kunnskapen de trengte for å bli voksne menn. På øya Wogeo snakket man gjerne om dette som «strandens universitet» (Anderson, 2011, s. 88, 122). Sentralt i disse systemene har gjerne vært et spesielt hus i landsbyene – i litteraturen beskrevet som et «kulthus» eller et «mannshus». Det er større og med mer distinkt design enn de andre husene, et slags «signalbygg». På Wogeo hadde huset sin plass i midten av landsbyen. Taket i huset hadde en viktig betydning og var knyttet til ulike deler av landsbyens land, rettigheter og historie, og mening og historie var knyttet også til de andre ulike delene av huset. Husene kunne sies å husliggjøre eller konkretisere landsbyenes historiske, politiske og sosiale landskap. Når man skulle snakke med folk om landsbyens historie, satte man seg slik at man kunne se bjelkene i taket på huset. Å se bjelkene og å snakke om dem brakte fram navnene og historiene om menneskene knyttet til dem, de ble en type historiebøker. Huset ble en

9 Som antropolog har jeg gjort langvarige feltarbeid på øya Wogeo i Papua Ny-Guinea (jf. bl.a. Anderson, 2011).

ansamling av landsbyens geografiske og sosiale organisering og historie, av relasjonene mellom menneskene og landskapet som utgjorde landsbyen gjennom historien og i nåtiden, og husets fysiske tilstedeværelse ble helt sentralt for å huske og skape kontinuitet i historien. Hvordan historien ble fortalt, avhang imidlertid i høyeste grad av hvem som var til stede, og hvem og hvilke deler av landsbyen samtalen skulle handle om.

Biblioteket er også et hus hvis innhold konkretiserer kunnskap og relasjoner til historie, samfunn og mennesker som strekker seg langt utenfor husets vegger i rom og tid. To studenter på Blindern sier om biblioteket:

Det føles ut som om det her er litt sånn universitetets hjerte, vet ikke om du får den følelsen også? Det her er sentrum, dette er sola, og så er alle de andre fakultetene rundt bare små planeter. For å bruke et bilde. Det er en sånn ground zero for kunnskap.

Det er så mye kunnskap og arbeid på et sted, du kan på en måte se det. Det er ikke sånn med internett. Du ser ikke hva som er der. På biblioteket kan du selv se at det er der, så mange folk som har skrevet dette, og alt det forskjellige som står i bøkene. Alt det man kan lese seg til og lære. Jeg synes bare, jeg tror det gjør noe med oss å se at det er der.

Både universitetsbiblioteket og kulthuset i Melanesia er «husliggjøringer» av historie og kunnskap. Erfaringene av å være i huset (eller ikke å være der), se dets innhold, høre eller lese historiene som er samlet der, gir mening både til verdenen utenfor huset og til huset som sted. «Det gjør noe med oss å se at det er der,» som studenten over sa. For studentene på Blindern handler det å bruke og å ha en tilhørighet til biblioteket ikke bare om å tilegne seg kunnskap, det er også med på å skape personenes identitet som student og akademiker, noe Fagerlid skriver om i sitt kapittel.

I Melanesia ble kulthuset ikke erfart og forstått likt av alle landsbyens beboere. Huset og dets innhold hadde ulik betydning for mennesker med ulik posisjon, kjønn, alder og livshistorie. Relasjonene mellom jenta som betrakter mannshuset fra utsiden, og gutten som får overlevert historier inne i huset; taket som en representasjon av jorda til landsbyen og alle de som besitter rettigheter til den; de som bygde huset, og de som så på, er alle deler av denne ansamlingen. Huset fikk sin betydning gjennom både det som foregikk i det, og det som ikke gjorde det; av hvem som fikk tilgang til det, og hvem som ikke

gjorde det; av hva man trodde foregikk der, og hva som faktisk foregikk der; av historiene som ble trukket fram mens man snakket om landsbyens historie, og alle de potensielle historiene som ikke ble trukket fram. Assemblage er ansamling både som enhet og prosess; det som er samlet, men også relasjonene mellom det som ble samlet og det som ikke ble det (jf. Scholl et al., 2014).

For å se nærmere på hva disse perspektivene kan bidra med i forståelsen av biblioteket som sted, skal vi nå ta turen til det biblioteket de fleste studentene ved Universitetet i Oslo omtaler som «UB», slik det var i studieåret 2015/16.

Biblioteket i Georg Sverdrups hus

Stopper man på Blindern t-banestasjon og går opp mot universitetsområdet, er universitetsbibliotekets største bygg noe av det første man legger merke til, spesielt på en mørk dag, når de store vinduene i fronten av bygget lyser opp. Selv om de fleste studentene som befolker Blindern, snakker om bygget som UB, inneholder det bare ett av UBs mange avdelinger, nemlig biblioteket for humaniora og samfunnsvitenskap (HumSam-biblioteket). Bygget har fått navn etter Norges første universitetsbibliotekar, Georg Sverdrup. Bygget gir et monumentalt inntrykk med søyler i svart stein, og gjennom vinduene skimter man en rød vegg som bakgrunn i hele byggets lengde. Foran bygget er det brede trapper ned mot inngangspartiet hvor folk sitter med matpakker eller har pause på varme dager. Inngangspartiet er kranset av en port i glass, og en stor svingdør fører inn i en stor hall med full takhøyde og mye lys. Til høyre er inngangen til biblioteket, en automatisk skyvedør med «bibliotek» preget over. En runestein står til høyre for inngangen, som for å holde tak i historien, knytte en relasjon tilbake i tid.

Når man kommer innenfor skyvedørene, er man i et rom hvor det er lyst og høyt under taket. Her er det skranker hvor man kan få hjelp og veiledning, og det er bokhyller, grupperom og sittegrupper. Ved den røde veggen fører en trapp opp til andre etasje og videre opp ytterligere to etasjer. Andre og tredje etasje har skranker ved trappen hvor man kan få hjelp og veiledning. Rommet videre er fylt med hyller, innrammet på to sider – mot vinduene og kunstveggen – av rekker med arbeidsplasser, flest mot vinduene. I tredje etasje er det i tillegg to «tårn» med leseplasser på toppen nær vinduet som er helt stille-soner. Det blir stillere jo lenger opp i etasjene man kommer, og en student vi snakket med fortalte at han opplevde det som at det var et hierarki mellom etasjene:

Som bachelorstudent holdt han seg i første og regnet med at de neste etasjene var for de viderekomne studentene.

Georg Sverdrups hus har en tydelig tilstedeværelse på campus. Biblioteket er plassert mellom øvre og nedre Blindern, og knytter campus sammen. Det er lett å forstå hvordan det kan beskrives som et kunnskapssentrum. Det er imidlertid ikke et gammelt bygg. Før 1999 fantes det ikke noe eget bibliotekbygg på campus. SV-fakultetet hadde bibliotek i fjerde etasje i Eilert Sundts hus på øvre Blindern, og det var bibliotek og lesesal i 2. etasje i Sophus Bugges hus, men ellers besto Universitetsbiblioteket på Blindern stort sett av mindre instituttbibliotek. Det man snakket om som UB, var lokalisert på Solli plass, langt unna Blindern. Stortinget vedtok i 1992 at bygningen på Solli plass skulle overtas av Nasjonalbiblioteket, og at det skulle bygges et nytt bygg på Blindern i stedet. Deretter ble Georg Sverdrups hus bygget (se Engelstad & Brandsæter, 2011). Samlingen av de små instituttbibliotekene på Humanistisk fakultet og fakultetsbiblioteket på Samfunnsvitenskapelig fakultet var starten på en samlokaliseringssprosess. Universitetsbiblioteket har hatt som et uttalt mål at de skal være «ett UB» – noe som blant annet innebærer at bibliotekene skal samles i større enheter.¹⁰ De mindre naturvitenskapelige bibliotekene ble samlet i Realfagsbiblioteket i 2012, og neste samling på gang er de juridiske bibliotekene. Det er imidlertid Georg Sverdrups hus som omtales som «UB» av folk flest, og som er Universitetsbibliotekets mest synlige manifestasjon på campus. Det kan virke som en selvmotsigelse at det samtidig med digitaliseringen og det tilsynelatende minskende behovet for bibliotek «med vegger» kom et stort og monumentalt bibliotekbygg på campus, men samtidig åpnet det for mulighetene til å utvide bibliotekets satsingsområder. Det ble langt flere lese- og skriveplasser i biblioteket, og det fikk en langt tydeligere tilstedeværelse på universitetet. At det nå er et eget bibliotekbygg på campus, framstår i dag som opplagt og legger føringer for hvordan dagens studenter tenker om biblioteket. Det har definitivt fått sin «naturlige» plass.

De aller fleste studentene vi har snakket med, er svært begeistret for Georg Sverdrups hus. En tysk Erasmus-student fortalte om en samtale hun hadde med sin mor om Blindern:

10 I bibliotekets *Strategi 2020* finner vi blant annet hovedpunktene under *Viktige utviklingstrekk*: «fra fysisk til digitalt bibliotek» og «fra desentraliserte bibliotek til å framstå som ett universitetsbibliotek ...» (Universitetsbiblioteket i Oslo, 2010).

I said that it is so beautiful. But then when I think about it, it is not. It is because I always have the library in front of me, and then it is beautiful. The library makes you think that the campus is beautiful.

Campus på Blindern har ofte blitt omtalt som en steinørken. Mens biblioteket var under bygging, uttalte daværende rektor Lucy Smith følgende til Aftenposten: «Det er sagt så mye stygt om Blindern. At den er en steinørken, er delvis en myte. Her er det grønt og fint, og når det nye Universitetsbiblioteket kommer, blir det virkelig en campus vi kan være stolte av» (Berg, 1996). En student som ble intervjuet noen år etter at bygget var ferdig, var ikke helt enig, men UB likte han:

Adjektivet 'traurig' er det første han velger når han skal beskrive sitt første møte med Blindern og Universitetet i Oslo. – Du føler deg som én blant mange, og ikke så veldig prioritert, akkurat. De legger heller ikke så mye vekt på at det skal se fristende ut her. Dette nye UB-bygget er vel det eneste lyspunktet i alt det grå (Lund, 2001).

Selv om enkelte arkitekter har uttalt at bygget bryter for mye med bygningsmassen for øvrig (for eksempel i studentavisa Universitas 17.02.2016¹¹), er det generell enighet om at biblioteket har blitt et viktig sentrum på campus. Glassfasaden på huset, som gjør at man har innsyn til dem som sitter og arbeider der, er ganske annerledes enn de eldre, katedralaktige bibliotekene – som for eksempel bibliotekbygget på universitetets campus i sentrum eller det gamle universitetsbiblioteket, som nå huser Nasjonalbiblioteket. Disse byggene har trapper opp til tunge dører og kan se, som det blir sagt i et BBC-program om bibliotek, ut som «kunnskapstempler hvor du måtte være medlem i 'religionen' for å slippe inn» (Glancey, 2012, min oversettelse; se også Engelstad, 2011, s. 52). I radioprogrammet snakker de om hvordan det er lett å tenke at «dette ikke er noe for meg», når man ser slike hus. Nye bibliotekbygg har derimot ofte glassfronter, slik at når du går forbi, «kan du se at det er folk som deg i dem» (Glancey, 2012), i tråd med hvordan åpen tilgang til kunnskap har blitt viktigere og viktigere som en demokratisk verdi. Glassfasaden på biblioteket i Georg Sverdrups hus gjør at du, allerede før du går inn i huset, ser de karakteristiske grønne leselampene og rekker av studenter i dyp konsentrasjon. Flere av studentene vi snakket med, snakket om hvordan de følte at biblioteket ikke stoppet ved husveggen, men strakk seg ut til trappene og plenen foran biblioteket.

11 Benjaminsen (2016).

Hemmeligheter og ekspertise eksisterer i kraft av at de ikke besittes av alle. I så måte er det lett å trekke paralleller mellom de melanesiske kulthusene og «kunnskapstemplene» som det ble referert til i BBC-programmet. Vektleggingen av bibliotekene som møteplass og at de er åpne for alle, med «folk som deg» inni, gjør forskjellen på dem innenfor og utenfor mindre. Likevel er forskjellen viktig. I motsetning til et folkebibliotek er et universitetsbibliotek et sted hvor målet er at dem som bruker det, blir eksperter og tar del i et kunnskapsfelleskap som ikke alle er med i.

Hvordan studenter, stipendiater og ansatte bruker bygget og alt som er i det, endrer seg i løpet av deres akademiske karriere. Mange av dem som bruker biblioteket som arbeidsplass, bruker i liten grad boksamlingene. Bachelorstudenter sitter ofte og studerer i biblioteket, men eier gjerne pensumlitteraturen selv – dog avhengig av mengden bøker på pensum. Masterstudentene sitter ofte på egne lesesaler på instituttene, men trenger litteratur utover pensum og bruker samlingene i biblioteket mye. Stipendiatene har driftsmidler og kjøper mye litteratur selv, men bruker aktivt de digitale tidsskriftene og søker opp litteratur fra eget kontor. De ansatte som underviser, bruker biblioteket til å orientere seg i eventuell pensumlitteratur og annet. Noen er flinke til å anbefale innkjøp av litteratur, og noen låner inn litteratur fra utlandet gjennom biblioteket. Videre har vi fagene hvor bøkene er selve studieobjektet, og hvor biblioteket har en enda viktigere plass i studieløpet og videre forskning. Biblioteket har med andre ord ikke lik betydning for alle som bruker det, og over tid forandrer biblioteket seg som sted seg for dem som besøker det.

Studentene som er intervjuet til dette prosjektet, har i større eller mindre grad brukt biblioteket som arbeidsplass. Når de skulle fortelle hva de syntes om biblioteket, var ordene «lyst» og «åpent» det som oftest gikk igjen. De fleste liker at pultene er uten høye skiller mellom, som hindrer utsikt over rommet og de andre som sitter der (se også Fagerlids kapittel). Det er godt å kunne hvile øynene på trærne utenfor de høye vinduene, og flere trekker fram det å se på kunsten på endeveggen som god adspredelse. Pultene har god plass til både bærbare datamaskiner, bøker, notatbøker og alt annet som trengs for en dag på lesesalen. Det er lys og strømuttak på hver leseplass.

Det er her jeg trives best [...], det er åpent og fint. Jeg er veldig glad i de store vinduene og lyset og sånne ting. jeg foretrekker å sitte ved siden av vinduet. Og stillheten, ikke minst. Det går an å få fokusert godt, jeg synes det blir så midlertidig, hele opplevelsen av å være oppe på SV, det føles hele tiden som om jeg er på vei ut igjen ...

De i vårt materiale som kjente biblioteket best, var tre masterstudenter som studerte et helt annet sted enn ved UiO, men som fant litteraturen de trengte, her, og som likte variasjonen i arbeidsplasser i Georg Sverdrups hus. Vi har imidlertid også kommentarer fra en rekke kortere intervjuer av tilfeldige brukere som ikke fant seg til rette i Georg Sverdrups hus. Disse syntes det ble for stort og åpent, og foretrakk mer intime arbeidsplasser. En foretrakk biblioteket i Sophus Bugges hus fordi det ble for stort og upersonlig i biblioteket i Georg Sverdrups hus. En annen klarte ikke å sitte andre steder enn der det bare var to pulter ved siden av hverandre – hun syntes det var klaustrofobisk å sitte på en lang rad. En fysikkstudent fortalte at han mislikte stillheten der og foretrakk det mer livlige Realfagsbiblioteket. Leseplassene i andre avdelinger, som for eksempel Juridisk fakultetsbibliotek eller lesesalen i Eilert Sundts hus, er utformet helt annerledes: Man sitter ved individuelle pulter med hyller som er integrert i pulten, slik at man skjermes for kontakt med de andre som sitter der. Det som ser ut til å være felles for dem som liker å sitte i Georg Sverdrups hus, er at de verdsetter fellesskapsfølelsen man får av å se andre som jobber rundt dem, noe som Fagerlids kapittel ser nærmere på. Som bibliotekforskeren Gayton har påpekt:

The rise of electronic resources may mean that patrons no longer have to come to academic libraries to access the information they need, but many still come anyway. What they come for and value is the 'communal' experience of seeing and being seen by others, quietly engaged in the same serious, studious activity (Gayton, 2008, s. 60).

Det er ulikt hva studentene i Georg Sverdrups hus legger i fellesskapsfølelsen. Noen avtaler å sitte på UB med folk de kjenner, mens andre aktivt velger bort fellesskapet på studiet fordi det sosiale presset oppleves som for stort. Biblioteket byr for dem på en annen type fellesskap. Som en bachelorstudent sa: «Jeg kan gå hjem om kvelden og føle at jeg har vært sosial, selv om jeg ikke har snakket med noen.»

Så liker jeg liksom det med lesesalen her at man kan velge så mange nivåer hvor man kan sitte, i forskjellige etasjer, også er det det at man sitter alene og leser, men så er man sammen med så mange andre samtidig.

Biblioteket i Georg Sverdrups hus blir brukt som arbeidsplass av studenter fra alle fakultetene på universitetet, og det er ikke bare studenter og ansatte fra humaniora og samfunnsvitenskap som låner litteratur herfra. Biblioteket er offentlig, og særlig på lørdagene er det mange som ikke har sin tilhørighet på universitetet, som bruker biblioteket.

I motsetning til vårt åpne bibliotek var kulthusene i Melanesia ikke åpne for alle, men likevel er det paralleller. Når guttene i Melanesia ble sluppet inn i huset for første gang, markerte dette starten på en viktig overgangsfase, adskilt fra familielivet – ikke ulikt hvordan det å være i biblioteket kan være identitets-skapende, som Fagerlid skriver om i sitt kapittel. Deretter ble guttene gitt kunnskap som var utilgjengelig for kvinner og barn. Relasjonen mellom dem som var i huset, og dem som ikke kunne være i huset, var dermed helt sentral for hvordan huset ble gjort meningsfullt, og nettopp tilstedeværelse og fravær er viktig for assemblage-perspektivet. Kunnskapen i biblioteket er, i motsetning til i det melanesiske kulthuset, tilgjengelig for alle, og åpenhet er en uttalt verdi. Likevel er muligheten for eller kapasiteten til å tilegne seg kunnskapen knyttet til studier eller forskning ved universitetet. Å kunne tilegne seg kunnskapen forutsetter akademisk innsikt og vokabular – eller det vi kan kalle akademisk dannelse. Det å kunne bebo biblioteket, å gjøre det til sitt, i relasjon til dem som ikke kan det, er med på å skape universitetsbiblioteket som sted.

Mitt bibliotek og Biblioteket

Det å være i biblioteket gjør at man føler at man lever opp til ideen om en seriøs student, der man «sitter og nerder med sine bøker», sa en bachelorstudent. Vi spurte studentene om de husket hva førsteinntrykket av biblioteket var:

Jeg er fortsatt sånn at jeg kan føle at jeg ikke hører hjemme, at dette er ikke mitt sted. Det er litt sånn som når man kommer til et treningsstudio første gang, at du liksom bare, 'hvordan oppfører jeg meg her?' Hvis det er lenge mellom hver gang jeg er her. Du kommer opp, og så: Jahh, her satt alle helt stille ... Spesielt hvis det er fullt, og du må gå sånn og se etter ledige plasser. Da føler jeg meg som den dummeste personen i verden. Det er bra at bokhyllene er foran plassene så de skjerner litt.

Denne studenten satt mye på Blindern og jobbet, og var mest på UB rett før eksamen. Hun hadde barn og deltidsjobb, og var svært fokusert på studiene når hun først var på biblioteket. Studentlivet var imidlertid ikke hennes hovedprosjekt, og det sosiale livet foregikk andre steder enn på campus. Hun lånte alle pensumbøkene på biblioteket for å spare penger og for å slippe å bære bøkene rundt, leste og noterte på nettbrett for å spare miljøet og satte effektivitet høyt. Hun hadde ikke særlig erfaringer fra bibliotek fra før, med unntak fra Nasjonalbiblioteket, hvor hun mistrivdes («Oj, nei, det er helt forferdelig. [...]»

Det er veldig sånn, hysj hysj, og det er ikke så ... det er ikke en sånn velkommen stemning som det er her»), og hadde brukt tid på å finne seg til rette i rollen som del av academia. For henne handlet biblioteket om å være mest mulig effektiv slik at tid til hjemmelivet ble frigjort, og det var mange steder på campus som var aktuelle studiesteder i tillegg: kantina, bord i hallen i Eilert Sundts hus, grupperom og flere steder. UB, som var «hennes bibliotek», inneholdt akkurat de bøkene hun trengte, hadde den typen ro hun trengte til å disiplinere seg før eksamen, lå praktisk til i forhold til hjem og forelesning, og hadde en imøtekommende stemning.

En annen bachelorstudent svarte følgende:

Jeg er vokst opp i biblioteket, så jeg er veldig glad i å være her [...] Jeg har alltid søkt biblioteket fra jeg var liten av, så det har bare vært, hva skal man si, et tilfluktssted, så jeg har alltid likt å være blant bøker og føler det er veldig harmonisk og fint. [...] Jeg husker at jeg oppdaget bøker for første gang, og begynte å lese og sånt, og den verdenen som det ga meg, så ... hvordan jeg søkte til det og hele tiden ville ha ny kunnskap og historier og ... Så det er noe med det, den gjenkjenneligheten og tryggheten som ligger i bøker, og jeg synes det er kjempefint rundt her, lyst og åpent og varmt og imøtekommende.

Denne studenten hadde tidligere sittet mye på UB, og hadde UB som sitt faste holdepunkt når han var på Blindern. Han trakk også fram trappene og plenen foran biblioteket som en del av biblioteket, og gikk innimellom ut der for å lese, spise eller møte noen. Han satt også ofte hjemme, på kafeer eller på andre bibliotek rundt i byen. Hjemme hadde han kjøpt en lampe lik de grønne som finnes på alle leseplassene i Georg Sverdrups hus, for å få biblioteksfølelsen der òg. Han hadde en stor kjærlighet for trykte bøker og noterte på papir. Han skulle gjerne lånt enda flere bøker, og likte tanken på alt som fantes der. Han kunne godt bare gå rundt for å ta inn det hele og tenke på alt han ikke kom til å få lest. For ham var biblioteket hjemlig og trygt, og hans studieliv var ikke begrenset i tid og rom på samme vis som for studenten over (se også Fagerlids kapittel). Han kunne sitte mange steder å jobbe, men aller helst på bibliotek – det være seg biblioteket på Blindern eller på høyskolen, og hjemme forsøkte han å trekke inn biblioteket ved hjelp av lampen. For ham var Biblioteket som institusjon og de assosiasjonene det ga ham, viktigere enn akkurat det ene biblioteket. «Hans UB» var det velkjente biblioteket, både høytidsstemt og trygt og fylt av uoppdaget litteratur og framtidige leseropplevelser.

Disse to representerer godt spekteret av opplevelser studentene vi har snakket med, har av biblioteket. Kristin Danielsen skrev, mens hun fortsatt var sjef for Deichmanske bibliotek i Oslo, at hun ønsket at bibliotekene skal gå fra å være «et bibliotek til mitt bibliotek» (Danielsen, 2016) – at opplevelsen av det særegne stedet på et vis skal trumfe forestillingen om institusjonen Biblioteket. Jeg tror ikke det er fruktbart å se den type steder eller institusjoner som enten-eller. Det er nettopp samspillet mellom de to – mitt bibliotek og Biblioteket – som kjennetegner bibliotekene; de er både et «tredje sted», som Deichmanske og andre folkebibliotek ofte er og ønsker å være, og studiested og arbeidsplass, som et universitetsbibliotek er. Folk gir mening til og skaper tilhørighet til biblioteket i kryssningen mellom det subjektivt erfarte biblioteket, det de bebor, og den relasjonelt konstituerte institusjonen Biblioteket. Å kjenne «sitt bibliotek» betyr også at man har en relasjon til alle bibliotek, til hva som forventes av en, og til det en kan forvente å finne der, ikke ulikt kulthuset i Melanesia (eller alle institusjoner som gjerne materialiseres i hus, som kirker, skoler og operaer). For den bibliotekkjære studenten over ville ikke en verdsetting av «mitt bibliotek» over «Biblioteket» bli meningsfull: Han kunne bebo alle bibliotek nettopp fordi han følte seg hjemme i «Biblioteket». For den unge moren som primært trengte rammer rundt studiene som gjorde arbeidet så effektivt som mulig, var det praktiske det viktigste, og ikke biblioteket som sådan. Hun trakk til biblioteket når det passet best, og hadde tidligere fått hetta av det stille og kontrollerte Nasjonalbiblioteket. Hun syntes biblioteket i Georg Sverdrups hus ga en velkommen følelse, og der satt hun og leste ved sitt fags bøker – det ble i større grad «hennes bibliotek». Alle disse egenskapene og relasjonene samles i biblioteket og er en del av det mangetydige stedet. Vi skal fortsette med å se på hvordan det studentene forteller, kan belyse forståelsen av biblioteket som sted, og vi skal konsentrere oss om tre fysiske aspekter ved biblioteket: bøkene, arbeidsplassen og bibliotekets plass på campus. Hvis man ser biblioteket som assemblage, representerer disse tre aspektene typer relasjoner, tilstedeværelser og fravær som skaper biblioteket som et mangetydig og fleksibelt sted.

Bøker

Den mest opplagte relasjonen er den mellom tekstene som fysisk befinner seg i biblioteket, og alt det de handler om, men også tekster man får tilgang til på biblioteket på annet vis, digitalt eller ved innlån. Her finner vi også relasjonen mellom tekstene som har blitt innlemmet i samlingene, og de som ikke har det.

Bibliotekene har alltid vært steder hvor ny kunnskap har kommet til, og hvor tidligere sannheter har blitt arkivert. Hver enkelt tekst – analog eller digital – skaper en relasjon til det den beskriver, til fjerne virkeligheter i verden eller til beskrivelser av atomer eller solsystemer, til forgangne tider eller analyser av skjønnlitteratur. Nye tekster kommer stadig til – det skal alltid være plass til tilvekst i de fysiske hyllene, og andre blir magasinert eller kassert. Sammenstillinger av kunnskap og hyperlenking, som gjerne snakkes om som noe som tilhører den digitale tidsalder, er i bibliotekenes natur uavhengig av medium: Tenk bare på de gamle kortkatalogene som knyttet sammen forfattere og boktitler, eller emner og bøker. Hver bok hadde sitt kort, sortert etter forfatter i den ene katalogen og etter emne i den andre. På kortet sto all nødvendig bibliografisk informasjon om boka og hvor den kunne finnes. Sorteringen etter emne satte boka i sammenheng med andre bøker om samme emne, eller med andre forfattere med like navn. Klassifikasjonssystemene og emneoppstilling samler fysiske bøker fra ulike forfattere og fagtradisjoner i hyllene.¹²

Studentene snakket mye om bøkene i biblioteket. Biblioteket i Georg Sverdrups hus har, i motsetning til mange andre slike bibliotek internasjonalt, i stor grad åpne samlinger slik at alle er velkomne til å se hva som finnes der – rundt 500 000 i de åpne hyllene.¹³ Interiørarkitekten som i 2016 jobbet med å ominnrede bibliotekets første etasje, påpekte i en samtale at interiørens utforming i Georg Sverdrups hus i liten grad tok utgangspunkt i bøkene for å gi form til rommene. I de klassiske bibliotekene var bøkene ofte en del av oppbyggingen av rommet. Veggene var kledd med bøker og utgjorde en sentral del av rommets utforming. Fjernet man bøkene, ville man miste en essensiell karakter ved rommet. I Georg Sverdrups hus er det imidlertid materialbruken ute og inne, søylerekken, vinduene, lyset, kunstveggen og den røde fondveggen som gir rommene karakter. Bøkene er plassert i løse bokhyller som fyller store deler av rommene.¹⁴ Med unntak av de tyske og franske studentene vi

12 Se Frohman (2008) for en studie av dokumenter i arkiver som assemblages og Gerolami (2015) for bruk av assemblage-begrepet for å se på bibliotekets kreative potensial.

13 Rundt 2,5 millioner bøker i alt.

14 Da første etasje ble ominnredet, var et av målene å åpne opp for visuell kontakt med utearealene og kunstveggen innerst i lokalet. Hyllene var et hinder for å kunne oppleve rommet og ble delvis fjernet og delvis redusert i høyden. Ønsket var «å omskape biblioteket med moderne og fremtidsrettede fasiliteter knyttet til læringsmiljøet». <http://www.ub.uio.no/om/prosjekter/nytt-gsh/index.html>. Dette ble løst ved å lage tydelig definerte soner med varierte sittegrupper, gruppearbeidsplasser, trykte tidsskrifter og et område for formidling. Et senter for akademisk skriving ble det også gjort rom for. De digitale ressursene blir fremhevet på skjermene: De synliggjøres, konkretiseres og får plass (eller kanskje tar plass) i det fysiske biblioteket.

intervjuet, som syntes flere bøker kunne magasineres til fordel for flere lese-plasser, mente alle vi snakket med, at det var viktig at biblioteket var fylt med fysiske bøker. Bøkene er oppstilt tematisk, og mange snakket om oppdagelser de gjorde mens de gikk mellom hyllene.

Og så liker jeg å gå rundt på biblioteket og bare ... plutselig ser jeg noe som er interessant, og så trekker jeg boka ut fra hylla og slår opp og leser. Det er veldig gøy, synes jeg. Det er fint å gå og lete etter boka, for man finner så mye på veien. [...] Det var en dag så gikk jeg rundt bare for å kikke, så har jeg tenkt, jeg vet ikke hvor man finner antropologisk litteratur her, og så gikk jeg bare rundt og vandret, og kom over hyllene med det, det var som om jeg fant en skatt, det følte sånn. Her er det!

Jeg har vært et par ganger og spurt etter bøker og vært nede i magasinet her, og det har vært en sånn ... fortsatt får jeg en sånn euforisk følelse av å gå inn i et sånt stille rom hvor det bare er stablet masse gamle bøker hvor jeg bare kan plukke bøker som kanskje ikke har vært rørt på mange år, og hvor jeg kan kikke på titler og se etter sånne skjulte skatter.

Masterstudentene kjenner hyllene bedre enn bachelorstudentene, og de sitter gjerne nær bøkene «sine». De fortalte om hvordan de verdsatte nettopp det å kunne finne noe annet enn det de egentlig skulle ha, og om hvordan de også kunne finne ting på «gale hyller», som en sa, og mente andre steder enn der den relevante litteraturen pleide å være. «Man blir liksom del av et felles nobelt prosjekt», sa en student da han snakket om hvordan bøkene i biblioteket var viktige for ham. Fellesskapet som etableres i biblioteket, er ikke bare med de andre som sitter der, men også med dem som har skrevet bøkene som står der, og forskningen og alt arbeidet som ligger bak. En gang jeg satt på vakt i skranken, snakket jeg med en eldre kvinne som holdt på med en mastergrad. Hun bøyde seg fram til meg, viste meg en trykt masteroppgave og sa med stolthet noe slikt som: «Snart skal min oppgave også stå her sammen med de andre, i dette flotte huset. Det blir det største i mitt liv.» Jeg hadde ikke hjerte til å fortelle henne at biblioteket hadde sluttet å ta inn trykte masteroppgaver, og at den kun ville være tilgjengelig på nettet.

Bøker man kan se og ta på, var for alle vi snakket med, en uavhengelig del av biblioteket som sted – noe som ikke bare handler om hvordan man foretrekker å lese, men som handler om opplevelsen av å være del av noe større, et akademisk fellesskap. Bøkens tilstedeværelse oppleves også som å gi frihet til

å oppdage det man egentlig ikke leter etter, en frihet som ser ut til å kunne bli mangelvare i den digitale informasjonssøkingen, med algoritmer som alltid innsnevrer det du får se, uten at du merker det. Søkemotorene gir stadig lengre og mer uoversiktlige trefflistor, og kriteriene for hva som kommer øverst på lista, er ukjent for de fleste. Tidsskrifter på nett gjør at vi lettere leser bare en artikkel i stedet for å sette oss ned og bla i hele tidsskriftet. Åpen tilgang på nett kan dermed paradoksalt nok snevre inn informasjonsgrunnlaget, mens åpen tilgang til de fysiske samlingene oppleves som å sikre et bredere tilfang av kunnskap.¹⁵

Arbeidsplassen

Arbeidsplassene i bygget er i hovedsak plassert ved veggene med vindusfasaden, bak bokhyllene. Flere av studentene vi snakket med, framhevet det som fint at bokhyllene skjermte leseplassene, og at de ikke ble så synlige – blant annet når de gikk og lette etter plass til å sitte ved. Bokhyllene er også med på å dele opp biblioteket i mindre rom. Og i motsetning til i lesesalen på Nasjonalbiblioteket, som har bøker langs veggene og leseplasser i midten, slik at alle som sitter der, til enhver tid kan ses av bibliotekaren i skranken, er de som sitter og leser i Georg Sverdrups hus, overlatt til seg selv utenfor bibliotekarenes blikk. Biblioteket sett fra skrankene, hvor de som arbeider i biblioteket, som regel befinner seg, og biblioteket sett fra leseplassene, er ulike steder.

Vi ba studentene tegne arbeidsplassen sin slik de pleide å organisere den. De fleste tegnet inn en laptop, en mobiltelefon, en notatbok og minst en eller to trykte bøker – i tillegg til vannflaske, mat og ofte et pennal. Mobilen la mange med skjermen ned på et litt utilgjengelig sted så de ikke skulle bli fristet til å sjekke den hele tiden: Relasjoner som distraherer dem fra studiene, ble fysisk lagt bort. På Juridisk bibliotek observerte jeg en gang en student som satt ved en stasjonær pc, men som i tillegg hadde oppe både egen bærbar pc og nettbrett. Hun hadde også oppe et stort oppslagsverk, en lovsamling og en notatbok, og mobilen var også med. Plass er med andre ord viktig for studentene når de arbeider, og selv om de bruker skjerm, ønsker mange ikke å ha alt på én skjerm. Å plassere ulike tekster og skriveredskaper fysisk foran seg ser ut til å

15 Sosiologen Abbot har beskrevet overflod av informasjon som et demokratisk problem – godene ved åpenhet og tilgjengelighet kan ha en ulempe som gir motsatt resultat: dårligere informerte borgere.

hjelpe til med å organisere arbeidet. Man trenger ofte å bla og skrive flere steder samtidig.

Mange av studentene snakket om det å holde en bok, om å bla og ikke minst om lukten av boka, og kun en av dem vi intervjuet, foretrakk å lese på skjerm. Det sistnevnte er et helt annet felt hvor leseforskerne er eksperter, og vi skal ikke bevege oss dit.¹⁶ Det som er interessant i denne sammenhengen, er viktigheten av det konkrete, sanselige og håndgripelige: «Det gjør noe med deg å se at det er der.» De fleste studentene fortalte at de syntes det var stor forskjell på det trykte og det digitale. Det å kunne ta ut en tilfeldig bok og bla i den er noe annet enn å søke etter et bestemt emne på nett. Alle tegnet inn minst én trykt bok i tegningen av arbeidsplassen sin («jeg må alltid ha en bok nr. to,» sa en, «pulten må være komplett»), og de aller fleste bachelorstudentene noterte på papir mens de leste. De brukte laptopen primært til å slå opp i google translate eller oppslagsverk, fortalte de. Masterstudentene vi snakket med, skrev oppgave på laptopen, og flere av dem sa at de, om enn motvillig, hadde sluttet å skrive ut tidsskriftartikler og leste på skjerm – både av miljøhensyn og fordi utskrift var dyrt. De hadde vennet seg til å jobbe mer digitalt i løpet av studiene, selv om flere også fortalte at de forsøkte å være mindre digitale så de ikke «glemte å være i verden», som en sa.

Biblioteket i Georg Sverdrups hus bygges om i 2017 blant annet for å legge til rette for gode digitale læringsformer og mer fleksible arbeidsplasser, blant annet med bakgrunn i bekymring for om biblioteket skal oppleves som irrelevant og gammeldags. I vårt materiale ser det imidlertid ut til at det «gammeldags» – det stille, det kjente og de trykte bøkene i hyllene – verdsettes høyt. Publisering av tekst har i lang tid blitt snakket om som noe som er i en «overgang» fra det trykte og analoge til det digitale: *fra* det ene *til* det andre. I bibliotekenes strategidokumenter og årsmeldinger framstilles en endring fra analogt til digitalt for gitt og som noe uavvendelig, og sjelden blir det at det like gjerne kan være snakk om «både og», tatt med i kulepunktene som gjerne kjennetegner slike dokumenter. Det er dermed kanskje overraskende for noen at de unge studentene vi har snakket med, i liten grad viser tendens til å foretrekke å lese på skjerm, men snakker varmt om det taktile ved å lese bøker, om hvor slitne

16 Se bl.a. forskningsresultater fra Lesesenteret ved Universitetet I Stavanger, f.eks. Mangen, Walgermo, og Brønnick (2013) om hvordan lesing på papir gir bedre læringsutbytte enn på skjerm. En nylig undersøkelse fra Danmark støtter også opp om dette: http://bjergk.dk/wp-content/uploads/001_Faglig-formidling-i-digitale-tekster_v3_web.pdf

de blir av skjermer, og hvordan de ikke ønsker å ha «alt» på en og samme skjerm. De fleste er på facebook på mobilen og ikke på laptopen. Mobilen er for det sosiale, mens laptopen er for studier, fortalte flere. Mange ønsker å gjøre tekstene til sine med merkelapper og understrekninger i ulike farger, og synes ikke leseappene gir de samme mulighetene til å tilegne seg og gjenkalle tekster.

Biblioteket på campus

I assemblage-teorien er fravær like viktig som det som er til stede. Ikke bare sitter studentene i Georg Sverdrups hus og leser om en verden utenfor bibliotekets vegger, de velger også aktivt bort andre former for fellesskap for å sitte i biblioteket. Noen for å slippe slitsomt påtrengende sosialt liv, andre for å unngå å bli distraherert av vennene sine, andre igjen for å kunne sitte sammen med venner fra andre fag enn sitt eget, noen for å være alene, men sammen med andre, noen for å få følelsen av å være ordentlige studenter som «nerder med bøkene sine», og andre igjen fordi fellesskapet med bøkene gir trygghet. Alle definerer fellesskapet i relasjon til det som ikke er i biblioteket. Mange snakker også om hvordan biblioteket disiplinere oppmerksomheten: Hjemme er det altfor mange distraksjoner, og på fakultetet eller instituttet er det for mange kjente. Biblioteket er et distinkt annerledes sted enn resten av byen og byggene på campus, og nettopp det er viktig for dem som bruker det. I tillegg gir biblioteket en følelse av å være del av et kunnskapsfellesskap.

På øya Wogeo i Melanesia sluttet man å bygge kulthus på 1970-tallet. I stedet kan man finne den spesielle takkonstruksjonen i takene på de vanlige husene i landsbyen, som en kopi av det opprinnelige kart-/historie-taket i kulthuset. Huset ble representert i folks hjem på dette viset, og kulthuset fortsatte å ha en eksistens i folks bevissthet og samtaler selv om det ikke var der – ikke ulikt hvordan studenten som er nevnt ovenfor, forsøkte å bringe biblioteket hjem ved å kjøpe en grønn lampe til skrivebordet sitt. Mot slutten av 1990-tallet diskuterte man på Wogeo hvordan man kunne konvertere det komplekse systemet for husbygging og landrettigheter til moderne hus med taktekke til bølgeblikk som var kjøpt for penger. De var optimistiske og mente at man ville fortsette å begripe systemet også uten bjelkene, men det siste jeg hørte fra øya, var at de i stedet hadde gjenoppbygd kulthuset.

Heller ikke for studenten med den grønne lampen hjemme kunne biblioteket ha vært forlenget til pulten hjemme uten forankringen i det faktiske biblioteket. Videre ville forankringen til biblioteket i Georg Sverdrups hus ikke vært meningsfull for ham dersom dette biblioteket ikke hadde vært knyttet til institusjonen Biblioteket – som omfatter også barndommens bibliotek og alle andre bibliotek. Som bygg er biblioteket i Georg Sverdrups hus relativt nytt, men som bibliotek oppleves det som sted også uavhengig av det faktiske bygget. Biblioteket er samtidig både det ene bygget og alle bibliotek, et sted som bebos både som «mitt bibliotek» og som «Biblioteket».

Som en ansamling finner vi i biblioteket også relasjonene mellom bibliotekarene med deres kompetanse i relasjon til hverandre, til brukerne og til litteraturen de anskaffer. Der er bibliotekledere i relasjon til andre ledere og til internasjonale utviklingstrender og til dem som arbeider der og realiserer bibliotekledernes ideer. Det er relasjonene mellom arkitekter med ideer om hva et bibliotek er, og det fysiske bygget. Det er forskere som bruker bibliotekets innhold for å produsere nytt innhold, det er internettforbindelse til all verdens informasjon, og nettverksbegrenset tilgang til e-bøker og tidsskrifter i abonnement. Og mer til. Som en slik sammenstilling framstår biblioteket som noe langt mer enn bare et hus med bøker i, digitalisering eller ei.

Avslutning

Formålet med denne teksten har vært å utforske hva biblioteket i Georg Sverdrups hus er som sted. Utgangspunktet er at biblioteket er mangetydig og har ulik betydning for dem som forholder seg til det og bebor det. Som en sammenstilling av kvalitativt ulike relasjoner er biblioteket aldri ett og samme sted for dem som bebor det. Studentene som er intervjuet, har ulike måter å bruke biblioteket på. Noen føler seg hjemme i biblioteket som sådan og opplever biblioteket i Georg Sverdrups hus som et familiært og trygt sted nettopp fordi det er som alle andre bibliotek, mens andre tar i bruk biblioteket og gjør det til sitt i kraft av dets særegenhet og i kontrast til andre lesesaler og bibliotek. Noen foretrekker bibliotek med mer lyd og liv enn i Georg Sverdrups hus, mens andre liker mer intime rom. For noen er biblioteket primært lesesal, og bøkene blir mer en kulisse eller et møbel, mens for andre er bøkene materielle tilstedeværelse essensiell. Bruken av biblioteket og samlingene endrer seg i løpet av brukernes akademiske karriere, og er ikke det samme stedet for den nye studenten som sitter og leser til

eksamen, som for den viderekomne masterstudenten som aktivt baserer seg på bibliotekets samlinger for å fullføre sitt akademiske svennestykke. Romslighet (både fysisk og sosialt), ro, fellesskap (både i tid og rom) og disiplin er verdier som settes høyt av studentene som bebor biblioteket. Det fysiske biblioteket med analoge bøker og god plass til å sitte og arbeide er høyt verdsatt og inngir tillit, skaper identitet og manifesterer det akademiske fellesskapet. Litteraturen konkretiserer fagfellesskap og relasjoner til alle de ulike fagmiljøene biblioteket betjener. Samtidig ekspanderer biblioteket sin tilstedeværelse utover de fysiske veggene gjennom utsyn gjennom vinduene, utlånte bøker, digitale tekster og gjenskapelse av bibliotekets atmosfære på en pult på studenthybelen. Bekymringer for bibliotekets irrelevans i en digital tidsalder synes ikke å ha rot i virkeligheten til studentene som er intervjuet til dette prosjektet, snarere ser det ut til at det romslige, «gammeldagse», åpne, ekspanderende og mangetydige biblioteket er akkurat det de som bebor det, ønsker det skal være.

Referanser

- Aabø, S., & Audunson, R. (2012). Use of library space and the library as place. *Library & Information Science Research*, 34(2), 138–149. doi: 10.1016/j.lisr.2011.06.002
- Anderson, A. (2011). *Landscapes of relations and belonging: body, place and politics in Wogeo, Papua New Guinea*. New York: Berghahn Books.
- Audunson, R., Vårheim, A., Aabø, S., & Holm, E.D. (2007). Public libraries, social capital, and low intensive meeting places. *Information research*, 12(4).
- Benjaminsen, H. (2016, 17.02). Steinørkenen, *Universitas*, s. 14–16.
- Berg, H.B. (1996, 30.08). Blindern - en heftig høyborg, *Aftenposten*, s. 30.
- Berkaak, O.A. (2014). Støy og stillhet ved Stonehenge ; kulturarens politiske akustikk. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 25(3), 226–247.
- Danielsen, K. (2016). Et godt bibliotek lytter til sine brukere. Hentet fra <http://blogg.deichman.no/litteratur/2016/03/02/et-godt-bibliotek-lytter-til-sine-brukere/>
- DeLanda, M. (2006). *A new philosophy of society : assemblage theory and social complexity*. London: Continuum.
- Deleuze, G., & Guattari, F. (1987). *A thousand plateaus : capitalism and schizophrenia*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Egeland, L. (2015). Meningen med livet - for fagbiblioteket. *Bok og bibliotek*, 82(5), 22–23.
- Eikeland, M.C. (2007). *Fjerdestedet: folkebiblioteket som møteplass i lokalsamfunnet*. (MA Masteroppgave), Høgskolen i Oslo, Oslo.
- Engelstad, S.A.H. (2011). Universitetsbibliotekets bygninger i S.A.H. Engelstad & S.M.Brandsæter (Red.), *Kunnskap – Samlinger – Mennesker: Universitetsbiblioteket og forskning gjennom 200 år* (s. 45–56). Oslo: Universitetsbiblioteket i Oslo.

- Engelstad, S.A.H., & Brandsæter, S.M. (2011). *Kunnskap - samlinger - mennesker: Universitetsbiblioteket og forskningen gjennom 200 år* (Vol. 6). Oslo: Universitetsbiblioteket i Oslo Unipub.
- Fagerlid, C. (2016). Skjermet sammen - sameksistens på folkebiblioteket. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 27(2), 108–120.
- Frey, S., & Codispoti, M. (2010). *Bowling Alone in the Library: Building Social Capital on Campus*. Paper presentert ved Popular culture & American culture association annual national conference, St. Louis.
- Frohmann, B. (2008). Documentary ethics, ontology, and politics. *Archival Science*, 8(3), 165–180. doi: 10.1007/s10502-008-9073-y
- Gayton, J.T. (2008). Academic libraries: “Social” or “communal?” The nature and future of academic libraries. *The Journal of Academic Librarianship*, 34(1), 60–66.
- Gerolami, N. (2015). The library assemblage: creative institutions in an information society. *Journal of Documentation*, 71(1), 165–174. doi: 10.1108/JD-09-2013-0120
- Glancey, J. (2012). The Library Returns [Radio]. I Susan Marling (Produsent), *A Just Radio Production: BBC Radio 4*.
- Harrison, S. (1989). Magical and material politics in Melanesia. *Man (N.S.)*, 24(1), 1–20.
- Heidegger, M. (1993[1954]). Building dwelling thinking. I David Farrell Krell (Red.), *Basic writings: from Being and Time (1927) to The Task of Thinking (1964)* (Revised and expanded edition utg., s. 343–364). New York: Harper Collins.
- Lindstrom, L. (1984). Doctor, lawyer, wise man, priest: Big-Men and knowledge in Melanesia. *Man*, 19, 291–309.
- Lund, I.K. (2001, 04.12). Reklameguru skal lokke studentene tilbake: grått Blindernimage skal blankpusses, *Aftenposten*, s. 24.
- Mangen, A., Walgermo, B.R., & Brønnick, K. (2013). Reading linear texts on paper versus computer screen: Effects on reading comprehension. *International Journal of Educational Research*, 58, 61–68.
- McFarlane, C. (2011). The City as Assemblage: Dwelling and Urban Space. 29(4), 649–671. doi: 10.1068/d4710
- Oldenburg, R. (1989). *The great good place: cafés, coffee shops, community centers, beauty parlors, general stores, bars, hangouts, and how they get you through the day*. New York: Paragon House.
- Oldenburg, R. (2008). The third place: a belated concept. I *New Urbanism and beyond: designing cities for the future* (s. 234–237). New York: Rizzoli.
- Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Scholl, S., Lahr-Kurten, M., & Redepenning, M. (2014). Considering the role of presence and absence in space constructions: ethnography as methodology in human geography. *Historical social research*, 39(2), 51–67. doi: 10.12759/hsr.39.2014.2.51-67

- Templeton, T.C. (2008). Placing the Library: An Argument for the Phenomenological and Constructivist Approach to the Human Geography of the Library. *The Library Quarterly*, 78(2), 195–209. doi: 10.1086/528889
- Universitetsbiblioteket i Oslo. (2010). Strategi 2020: Et fremragende bibliotek for et fremragende universitet: Universitetsbiblioteket i Oslo.
- Weiner, J.F. (2001). *Tree leaf talk: a Heideggerian anthropology*. Oxford: Berg.